

TARİH DÜNYASI
1 Mart 1964
Sayı 4. Yıl 4

Ebuzziya Tevfik

ve

Neşredilmemiş Mektupları...

YAZAN : MİDHAT CEMAL KUNTAY

E. BUZZIYA Tevfik Beyin ünlü oğlu aksi, salâhiyet-
Valid. her memleketta...

Ebuzziya Tevfik'in oğlu Velid'e bir mektubu

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE.136.2

Türkiye'de ilk modern matbaayı kuran Ebuzziya,
ilk defa neşrettiğimiz bu mektupta matbaacılık
hakkında bilgi vermektedir.

Ebuzziya Tevfik'in ilk defa neşrettiğimiz çok dikkate değer bir mektubu :

Nuru aynım Velid,

Konya: 27 Mayıs 902

Biraderine gönderdiğin terlik ve kitap paketinde benim küfi müsveddelerimi hâvi ciltbend de zuhur eyledi. Tegekkür ederim. İçinde bir hayli küfilor (ense)ler var ki bana beg, on, onbeg, yirmi senelik hatıratın bir hülâsası hükmünde göründü. Hele ismini bile kaleme almak istemediğim mahud camiin duvarlarına çektiğim emek ile sarfettiğim kıymetli vaktimi hatırlatan kâğıt parçasını görünce:

Cezası bu günâhın kondımı hicvetmedir sıra,

beyti meşhurunu kendi kendime okuyup işarı nedametten bir tırlâ kendimi alamadım. Ellerim kırılsa idi de koca bir Süre-i Melek'i değil, bir mim harfi de yas-maya kaadir olmamış olsa idim.

Kudemadan bir şair Nevres ki, o da bizim gibi iki kere belâyı ızsaba uğramış zulümdideğândandır. Zamanında kasidelerle medhettiği ekâirden katfe bedel gördüğü kahırları saydığı sırada:

Kesiyorlar dilini şairin kaftan yerine
Biliyorlar ne güzel kadri mata-ı subanı.
Biz dahi daire-i devlete girdik Nevres
Tene nani, tene terle tene nenni tenani.

Beytlerini hem şikâyet, hem istihza yolu inşad etmişti.

Burada mahud Serveti Fünun'dan başka şairi musavvere gördüğümüz yok. O da menfiyen Maarif Müdüriyetinde bulunan Dr. Besim Ömer Paşanın biraderi Azmi Beye geliyor da, geldikçe bize gösteriyor. Zaten muktedir olsam da ben o gazeteye para vermem. Dikkat ediyorum, tarı temsil ve tab'ını bıraktığım halden daha aşağı buluyorum.

Ben hiçbir nümune-i hüsnü temsil yok iken memlekette (Edisyon dö Lüka)ü icad eyledim. Terakki denilen ve havası medonyenin en mühim ve en kıymetlisi olan bu lâzime-i cem'iyyet, hangi hususta olursa olsun mahalli tatbik bulunca git-tikçe taali etmek şanını haizdir. Ben matbaayı son dünyaya geldiğin sene açtım. İlk meydana koyduğum nümune-i tesil (Rebi Marifet) idi. Kabı, kitabe-i unvanını hâvi ilk sahifesi, sahaiften her birinin çerçeveleri o zamana kadar mâhut kırk-anbar matbaasının temsillâtı adiyenden başka şairi tebaat görmeyen halkı hayrette bırakmıştı.

İşte ondan sonra her bastığım kitapta gehrâlı terakkide bir hatve daha ileri gittim. Nihayet şairi temsiliyemi bu san'atın en ziyade terakkidar olduğu Lâyip-sig matbaacılarına bile takdir ettirmeye muvaffak oldum ki, evde bulunan ve

şun. Galiba bunu Fransız lûgatlerinde bir kelimenin mânasından sonra işaret et-
tikleri (Ansiklopedi) yerine kullanıyorsun. Fakat Ansiklopediyi (Muhitül Maarif)
unvanı ile tercüme ettiklerine bakıp da onu gerçekten ansiklopedi tercümesi' san-
netme. Bâhusus (Ansiklopedi) diye bendlere konan işaret (Bahsi Ansiklopediki)
makamındadır. Blüher'i yazdığın sırada ismini (U) ile yazılığından dolayı vavın (V
nin) üzerine zammı hafife olan bir (.) nokta koymuşsun. Evet! Fransızca öyle
okunur. Fakat herif Almandır. Almanlarda ise U (OU) mukabilidir ki üç noktalı
vav ile (v ile) yazılmalıdır. Hatta nekadar Lâtince kelimelerde U harfi görürsen
bundan sonra öyle oku, öyle yaz.

Saniyen Blüher yalnız cesur değil müktedir bir generaldir. İdareî harbin ne
olduğunu bilir. Harp meydanına hasmının beklemediği zamanda yetişmek hassa-
sını haizdir. Blüher bozulduğu zamanlarda, Alman, yani Prusya ordusu (demora-
lize) olmuş bir ordu, yani demoralize olmuş sabitler elinde bir ordu idi. Bunun
vahşiliği, hainliği hakkındaki rivayetler dahi Fransız menbalarından çıktığı için
ihtiyatla telâkki etmelidir. Heriften epoy hâtek yediler. Nihayet kahramanları olan
Napolyon'dan bile onun yüzünden mahrum oldular. Fransızlar herşeyi affeder. Fa-
kat Paris'i pâmâl eden galipleri affetmez. Dayak yedikleri için herife iftirada
bulunuyorlar.

Ben senden bir kopya istemiştım. Büyük Nevsalın ikincisinde (Kervansaray)
isimli makalenin üstünde yukarıdan aşağı basılmış Türkvari bir saksının resmi
idi. Yani çerçevesi ile beraber onu seccadoye tatbik edecektim. O mektubumun kay-
boluşuna, ondan sonraki mektuplarımın eline varmayışına gâşıyorum.

Gene vaktin olursa o resmi bana şöylece kopya edip gönder. Nevsal gönder
derdim; fakat postacılar çalar. Evvelce hatırıma gelse idi, pakete ilâve ederek gön-
der derdim. Bu seferlik de bu kadar. Baki kemalî iştıyakla gözlerinden öperim.

Pederî Mütéhasssırın
Ebussıya TEVFİK

Benden sana olan mektuplar her ne maksatla ise açılıyor. Bari bundan sonra
âlemi bâlâya (yukarıya, yani saraya demek istiyor) duyurmak istediğim şeyleri hep
sana olan mektuplarımda yazayım. O sayede belki sözlerimi igtiririm. Fakat o sa-
man da yerine vermezler. Her ne ise evlâd ile baba arasındaki mektuplaşmayı ak-
satan gayretli memurların Allah belâsına versin.